

(σσ. 69 εξ.), 5) «Εχθροί και φίλοι του θεάτρου» (σσ. 93 εξ.), 6) «Ανταγωνιστές του Σαίξπηρ» (σσ. 103 εξ.). Ήδη όταν φτάσει κανείς στην ανάγνωση ως εδώ, έχει πειστεί απόλυτα για τη χρησιμότητα και επιτυχία του βιβλίου αυτού: διαβάζεται πολύ ευχάριστα, χωρίς το κείμενο να χάνει προς στιγμή την επιστημονικότητά του και ο αναγνώστης την εντύπωση, πως αυτά που διαβάζει βασίζονται σε μια ευρύτατη βιβλιογραφία. Το δεύτερο μέρος ανοίγει τον ορίζοντα της αφήγησης στο ευρύτερο πεδίο της Αγγλικής Αναγέννησης, όπως αντικαθρεφτίζεται στο σαιξπηρικό έργο: 7) «Μοναρχία, θρησκευτική μεταρρύθμιση και πολιτική» (σσ. 125 εξ.), 8) «Ιδεολογία και πολιτική» (σσ. 145 εξ.), 9) «Κοινωνικές διακρίσεις, αναταραχές και ανακαλύψεις» (σσ. 153 εξ.), 10) «Οικογένεια και διαφοροποίηση των φύλων» (σσ. 167 εξ.), 11) «Ουμανισμός» (σσ. 185 εξ.). Και το τρίτο μέρος ανοίγει τον ορίζοντα των αναζητήσεων ακόμα περισσότερο, φτάνει στην εικόνα του Σαίξπηρ στον σημερινό κόσμο: 12) «Η αναζήτηση του 'αυθεντικού' Σαίξπηρ» (σσ. 207 εξ., τα προβλήματα της παράδοσης των κειμένων και οι διαφορές ανάμεσα στις εκδόσεις – χειρόγραφα δεν υπάρχουν), 13) «Σύγχρονες ερμηνευτικές προσεγγίσεις» (σσ. 221 εξ., από τους Σαιξπηρολόγους του αγγλόφωνου χώρου, μάταια θα ψάξει κανείς τον Jan Kott), και 14) «Ο Σαίξπηρ στη θεατρική σκηνή και στην οθόνη» (σσ. 231 εξ.), που περιορίζεται επίσης σχεδόν αποκλειστικά στην αγγλική θεατρική ιστορία. Κάποιο ευρητήριο θα ήταν χρήσιμο.

Πρόκειται για ένα εγχειρίδιο εξαιρετικής ποιότητας, χρήσιμο για την πανεπιστημιακή διδασκαλία αλλά και κατάλληλο για ένα ευρύτερο αναγνωστικό κοινό. Αποτελεί άλλη μια ένδειξη, πως το scientific transfer πρέπει να γίνει από τους ίδιους τους επιστήμονες και τους ειδικούς, όχι από δημοσιογράφους και λογής «λόγιους», και ότι εκείνοι είναι και ικανοί, αν θέλουν, να το πράξουν.

ΒΑΛΤΕΡ ΠΟΥΧΝΕΡ

GEORGES MONGRÉDIEN

Η καθημερινή ζωή των ηθοποιών την εποχή του Μολιέρου, τρίτη έκδοση, εκδόσεις Παπαδήμα, Αθήνα 2005, σελ. 336, ISBN 960-206-410-2.

Πρόκειται για την τρίτη έκδοση της ελληνικής μετάφρασης (1977, 2001), της Λήδας Παλάντιου, της γαλλικής μονογραφίας *La vie quotidienne des comédiens au temps de Molière*, Hachette, Paris 1982 του γνωστού Γάλλου μεσαιωνολόγου Mongrédien, που έχει αφήσει κάμποσες μονογραφίες για τον Μολιέρο και το 17^ο αιώνα και ίδρυσε το 1949 την Εταιρία Μελετών του 17^{ου} αιώνα. Ένα βιβλίο για τον καθημερινό βίο των ηθοποιών στην εποχή όπου οι περιοδεύοντες θίασοι βρίσκουν σιγά σιγά μόνιμη στέγη στο Παρίσι του Λουδοβίκου του ΙΔ', είναι από τη φύση του ένα δύσκολο εγχείρημα και η μετάφρασή του ένα ευπρόσδεκτο εγχείρημα. Από την εποχή του δικού μου άρθρου, «Ο Μολιέρος και το γαλλικό θέατρο της εποχής του», στον τόμο: *Ευρωπαϊκή Θεατρολογία*, Αθήνα 1984, σσ. 159-180 δεν έχει προστεθεί τίποτε αξιολογικό για την περίπλοκη κατάσταση της θεατρικής ζωής στο Παρίσι του 17^{ου} αιώνα, που οδηγεί στην ίδρυση της Comédie française και στην επικράτηση της γαλλικής όπερας, αν εξαιρέσουμε το τομίδιο του Πλάτωνα Μαυρομούστακου, *Μολιέρους, Εισαγωγή – Χρονολόγιο* (Jean Baptiste Roquelin 1622-1673), Αθήνα 2002, σελ. 100, κι έτσι ξεκινάει κανείς το διάβασμα με αισθήματα περιέργειας και ευγνωμοσύνης. Δυστυχώς ήδη στον πρώ-

το τίτλο συναντάει τυπογραφικές αβλεψίες προφανείς, και η γενική οπτική παρουσίαση του κειμένου δεν είναι η καλύτερη (πολύ πυκνές σειρές που κουράζουν γρήγορα το μάτι). Επίσης λείπει τελείως κάθε οπτικό υλικό, το οποίο στην περίπτωση του θέματος τούτου θα ήταν και εύκολο να προσχωμισθεί. Το κείμενο χωρίζεται σε τρία μέρη: το πρώτο μέρος, «Οι κωμωδοί στην κοινωνία του VIIου [sic, και στα Περιεχόμενα σ. 335] αιώνα» απαρτίζεται από δύο κεφάλαια: «Η Εκκλησία και οι κωμωδοί» (σσ. 9 εξ.), και «Η κοινή γνώμη και οι κωμωδοί» (σσ. 30 εξ.). Γρήγορα ο αναγνώστης αντιλαμβάνεται και μιαν άλλη αδυναμία, αρκετά ενοχλητική: τα γαλλικά ονόματα μεταγράφονται στα ελληνικά χωρίς να αναγράφονται, ούτε την πρώτη φορά, με την αρχική τους λατινική ορθογραφία· λόγω της ιδιόζουσας υπόστασης της γαλλικής γλώσσας, όπου ορθογραφία και φωνητική απέχουν πολύ η μία από την άλλη, η ταύτιση των προσώπων, τίτλων, θιάσων, θεάτρων κτλ. σε μερικές περιπτώσεις είναι, ακόμα και για τον ειδικό, δυσχερής, και για τον μη ειδικό περίπου αδύνατος. Αυτό περιορίζει και τη χρηστικότητα του βιβλίου για την πανεπιστημιακή διδασκαλία: ο απλός αναγνώστης, τι να τα κάνει τα ονόματα αυτά, που δεν μπορούν να βρεθούν πουθενά σε αυτή τη μορφή, και πού θα ψάξει ο έρμος φοιτητής, σε ξενόγλωσσο λεξικό, έναν συγγραφέα, ηθοποιό, λογοτέχνη κτλ., αν διαθέτει μόνο την ελληνική φωνητική μεταγραφή; Στο θέμα αυτό έχω επανέλθει, γιατί αποτελεί πάγια πρακτική ορισμένων εκδοτικών οίκων, οι οποίοι κατ' αυτόν τον τρόπο δεν προσφέρουν υπηρεσίες στη μεταφορά γνώσεων σ' ένα ελληνικό κοινό και καταστρατηγούν τον ίδιο το στόχο των μεταφράσεων. Το ίδιο ισχύει για τους τίτλους, που αναγράφονται μόνο σε ελληνική μετάφραση, ενώ το σωστό θα ήταν, την πρώτη φορά να δοθούν σε παρένθεση και οι πρωτότυποι τίτλοι.

Το δεύτερο μέρος είναι και το εκτενέστερο και αριθμεί δέκα κεφάλαια: ασχολείται με «Τα θέατρα του Παρισιού» και έχει περίπου χρονολογική σειρά. Το Α' κεφάλαιο, «Το διακοπτόμενο θέατρο (1598-1629)» (σσ. 57 εξ.) ασχολείται με τις παραστάσεις στο Hôtel de Bourgogne, που τη θεατρική αίθουσα ενοικιάζουν οι Θρησκευτικές Αδελφότητες σε θεατρικούς θιάσους. Το Β' έχει θέμα «Ο βασιλικός θίασος του Οτέλ ντε Μπουργκόνι [sic] (1629-1680)» (σσ. 75 εξ.), το Γ' «Ο Θίασος του Βασιλιά στο Μαράι (1634-1673)» (σσ. 104 εξ.): πρόκειται για το Théâtre au Marais du Temple. Τότε τα πράγματα διασπώνται σε παράλληλες εξελίξεις, που περιπλέκουν την εξιστόρηση της θεατρικής ιστορίας στο Παρίσι του 17^{ου} αιώνα. Το Δ' κεφάλαιο τιτλοφορείται «Ο θίασος του βασιλιά στο Παλαί-Ρουαγιάλ (1658-1673)» (σσ. 124 εξ.), όπου συναντούμε πλέον τον Μολιέρο, το Ε' «Ο θίασος του βασιλιά στο Οτέλ Γενεγκώ (1673-1680)» – Hôtel Génégau, ενώ το ΣΤ' εξιστορείται την ίδρυση και τα πρώτα χρόνια της Comédie Française: «Η Κομεντί-Φρανσαίς (1680-1700)» (σσ. 146 εξ.). Τα επόμενα κεφάλαια αφιερώνονται σε άλλες παράλληλες εξελίξεις: το Ζ' στην Comédie Italienne, «Η Κομεντί-Ιταλιέν» (σσ. 160 εξ.), το Η' στον Lully, «Η ίδρυση της Όπερας (1669-1673)» (σσ. 173 εξ.), το Θ' στα φεστιβάλ των Βερσαλλιών και σε άλλες αυτοκρατορικές παραστάσεις, «Η θεατρική παράσταση» (σσ. 186 εξ.), ενώ το δέκατο κεφάλαιο προσπαθεί να ανασυνγκροτήσει την καθημερινότητα των ηθοποιών ενός περιοδευόντος και μη θιάσου, «Η ζωή των θιάσων» (σσ. 216 εξ.).

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει το τρίτο μέρος, «Το θέατρο στην επαρχία», παίρνοντας αφορμή από τη θηρία του Μολιέρου στην ύπαιθρο, που απαρτίζεται από τέσσερα κεφάλαια: 1. «Η θεατρική ζωή στην επαρχία» (σσ. 243 εξ.), 2. «Οι ελεύθεροι θίασοι» (σσ. 252 εξ.), που περιόδευαν σε όλη την Ευρώπη, 3. «Οι προστατευόμενοι θίασοι» (σσ. 277 εξ.), απώτερος στόχος κάθε θεατρικής δραστηριότητας την εποχή εκείνη, ο θίασος να βρει ισχυρό προστάτη, και 4. «Οι κωμωδοί στην οικογένεια» (σσ. 317 εξ.). Ακολουθεί μια σύντομη βιβλιογραφία (σσ. 331 εξ.). Το εγχειρίδιο είναι απαλλαγμένο από παραπομπές, βιβλιογρα-

φικές ενδείξεις και συζητήσεις μελετητών, διαβάζεται, με τις παραπάνω επιφυλάξεις ευχάριστα, και αποτελεί μια σύνθεση της θεατρικής ιστορίας του γαλλικού 17^{ου} αιώνα υπό ένα ορισμένο μεθοδολογικό πρίσμα, που δίνει την έμφαση στον ίδιο τον ηθοποιό και τη ζωή του. Ένα ευρετήριο, που να ξεκλειδώσει τον πληροφοριακό πλούτο, μαζί με μια concordance των μεταγραφόμενων ονομάτων θα ήταν χρήσιμο.

ΒΑΛΤΕΡ ΠΟΥΧΝΕΡ

ΠΛΑΤΩΝ ΜΑΥΡΟΜΟΥΣΤΑΚΟΣ

Το θέατρο στην Ελλάδα 1940-2000. Μια επισκόπηση, Καστανιώτης, Αθήνα 2005, σελ. 368, 72 εικόνες, ISBN 960-03-4067-6.

Πρόκειται για ένα είδος οδηγού στο ελληνικό μεταπολεμικό δράμα και θέατρο (1940-2000)· ως τώρα δεν υπήρχε καμιά σφαιρική και υπεύθυνη μελέτη του χώρου, και έτσι το πόνημα επωμίζεται εξ αρχής όλα τα ρίσκα και τα τρωτά της επιστημονικής παρουσίας μιας ζωντανής, ακόμα, πραγματικότητας. Το ιστορικό και τη στοχοθεσία της συγγραφής του πονήματος εκθέτει ο συγγραφέας στον Πρόλογο: «Η σκέψη να συνθέσω μια επισκόπηση της ιστορίας του ελληνικού θεάτρου που θα καλύπτει την περίοδο που ακολούθησε τον Δεύτερο Παγκόσμιο πόλεμο γεννήθηκε από τα μαθήματα στο Τμήμα Θεατρικών Σπουδών ήδη από τις αρχές της δεκαετίας του 1990. Η έλλειψη ενός επαρκούς βοηθήματος που θα χρησιμοποιούσαν οι φοιτητές στη μελέτη τους και η αναγκαστική σύνθεση αποσπασματικών σημειώσεων, με ανοικονόμητα παραρτήματα, τα οποία φυσικά δεν ήταν ικανά να καλύψουν το σύνολο της διδακτέας ύλης, προκαλούσε δυσχέρειες στο μάθημα και ανομολόγητες τύψεις στον διδάσκοντα. / Χάρη στην επίμονη παρότρυνση του Κωστή Λιόντη, το 1999 συμμετείχα με έξι κείμενα στα τεύχη που συγκροτούσαν το αφιέρωμα 'Η Ελλάδα τον 20^ο αιώνα' του ένθετου 'Επτά Ημέρες' της εφημερίδας *Η Καθημερινή*, κάθε ένα από τα οποία αναφερόταν σε μια δεκαετία. Τα κείμενα αυτά αναδημοσιεύθηκαν στο περιοδικό *Ατάκα* του Σωματείου Ελλήνων Ηθοποιών και δέχτηκαν θετικά σχόλια και καλοπροαίρετες υποδείξεις από τους αναγνώστες τους. Τα δημοσιεύματα εκείνα όμως είχαν περιορισμούς ως προς την έκταση και τη δομή, οι οποίοι δεν επέτρεπαν την ελεύθερη διαχείριση του υλικού που συνέλεξα κατά την εικοσαετή ενασχόλησή μου με ζητήματα της μεταπολεμικής θεατρικής μας δημιουργίας. Παράλληλα, έφεραν ξανά στην επιφάνεια την επιτακτική ανάγκη σύνθεσης ενός κατά το δυνατόν συνοπτικού εγχειριδίου, το οποίο θα παρακολουθεί συστηματικά τα φαινόμενα του θεάτρου στην Ελλάδα μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο πόλεμο. / Σιγά σιγά σχηματοποιήθηκε η εικόνα ενός αναλυτικού διαγράμματος της μεταπολεμικής θεατρικής μας ιστορίας, μια επισκόπηση της θεατρικής δραστηριότητας των έξι δεκαετιών που μας χωρίζουν από τον πόλεμο. Η σύνθεσή της αρχικά στηρίχθηκε στα κείμενα που είχαν δημοσιευθεί, στα οποία έγιναν πολλές προσθήκες μετά από νέα έρευνα σε ένα υλικό που συγκέντρωνα από τις αρχές της δεκαετίας του 1980. Η αναδιάταξη του κειμένου, ο χωρισμός του σε κεφάλαια που καλύπτουν τις περιόδους εκείνες που είναι πιο ευδιάκριτες στη πρόσφατη ελληνική Ιστορία και η προσπάθεια να αποσαφηνιστούν κάποιες σκέψεις ή κάποιες απόψεις ήταν μια διαδικασία που τελικά πήρε πολύ περισσότερο χρόνο από εκείνο που αρχικά θεω-